

Ingela Hamrin
Linda Larsson
William Eggleston
Maria Blomberg
Olof Astrup-Hällqvist
Sune Jonsson
Walker Evans
Carina Kågström
Thomas "Håkki" Eriksson

DÄR INGEN VILL BO?

8 juni - 15 september
SUNDSVALLS MUSEUM

DÄR INGEN VILL BO?

Sommaren 2013 fokuserar Sundsvalls museum på landsbygd. I sju av museets utställningsrum ger nio konstnärer lika många bilder av landsbygden. Konstnärernas egna iakttagelser och utgångspunkter reflekterade i sina verk ger oss en varierad och unik inblick i vad som till ytan dominerar Sverige.

Landsbygden är ett laddat begrepp, inte minst för dem som bor där. I medias rapportering handlar det oftast om avfolkning, förlorade arbetstillfällen, nedläggningar av skolor, affärer, post och apotek eller allmän försämring av samhällsservice. Är detta en rättvis bild av den svenska landsbygden? Ansatsen med denna utställning är att nyansera denna bild och stimulera till en diskussion och debatt som inte alltid tar avstamp i det negativa.

Det är inte en chimär att landsbygden avfolkas. De senaste hundra åren har människor i ökande takt flyttat från mindre samhällena in till större tätorter och städer. Varför ser det ut så och framförallt är det framtvingat eller självvalt? Är urbaniseringen en koloss satt i rullning, omöjlig att stoppa? Ska vi betrakta den som ett resultat av det samhälle vi alla (de flesta i alla fall) gemensamt valt att leva i och istället fokusera på de nya förutsättningar och möjligheter denna process skapar för landsbygden?

Orsakerna till avfolkningen av landsbygden är inte unik för vår tid. Mönstret känns igen från hur många av de samhällen som idag avfolkas byggdes upp en gång i tiden. Ta Ljungaverk som exempel. Orten tillkom i början av 1900-talet för att Stockholms Superfosfat Fabriks AB bestämde sig för att anlägga industrier för tillverkning av kalkkväve, svavelsyra, ammoniumsulfat och ammoniumnitrat vid denna plats i Ljungans dalgång. Ljungaverk utvecklades sedan till en av svensk kemisk industris mest betydande bruksorterna. För att Ljungaverk skulle kunna befolkas måste rimligtvis andra byar och samhällen runt omkring ha avfolkats. Idag precis som då flyttade människor dit det fanns arbete. Då dessa samhällen byggdes upp kring en enskild industri blir beroendet av den total. När nedläggningsvågen av industrier svepte in i Sverige under 1900-talets andra hälft drabbades inte bara landsbygden utan även de större städerna. Effekten på landsbygden blir dock mycket mer dramatisk då i princip alla ortens arbetstillfällen kan försvinna i och med en nedläggning.

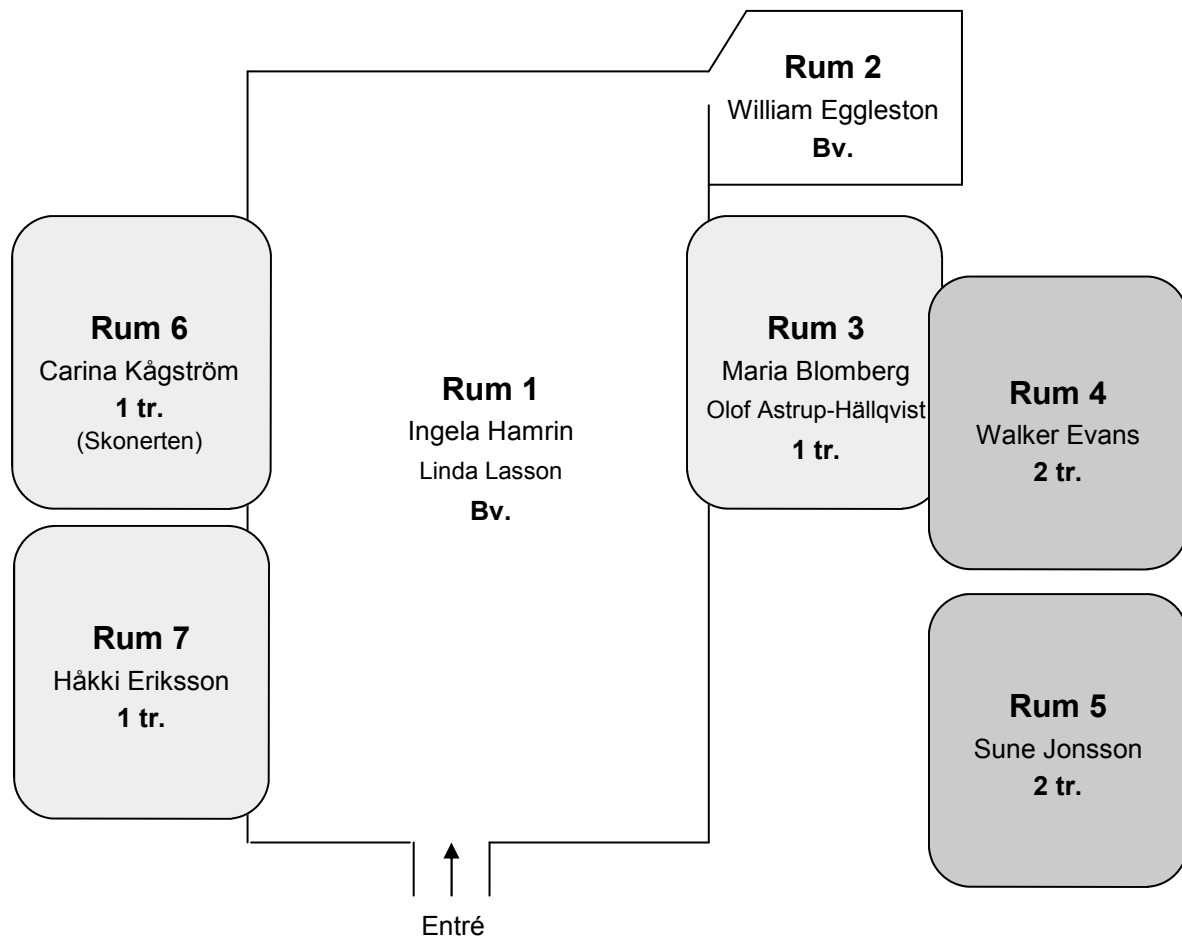
Denna utveckling av det svenska samhället är en realitet vi inte kan blunda för. Vi borde heller inte vara förvånade över den då historien visar att det hänt förut. Frågan är snarare hur vi ska möta denna utveckling. Att motarbeta den verkar fruktlöst och kontraproduktivt. Energin kanske istället borde läggas på det som ska ersätta detta.

Ansvar ligger alltså på oss själva. Men för att vi ska kunna ta detta ansvar måste även samhället i form av stat, landsting, kommuner och privata intressenter ta sitt ansvar. Det måste finnas förutsättningar för människor i vårt moderna, högteknologiska samhälle att verka på landsbygden och inte bara i storstäderna. Jobben på bruken och de stora industrierna kommer inte att komma tillbaks varken till landsbygden eller till städerna.

I alla fall inte under överskådlig framtid. Men dessa jobb ersätts av andra jobb som, om kommunikationerna finns (digitalt och fysiskt), precis lika gärna kan utföras på landsbygden som i storstan.

Samtidigt som trenden är tydlig där människor flyttar från landsbygden in till tätorterna blir förutsättningarna mer och mer gynnsamma för att gå motsatt väg. Dagens teknik och närhet till varandra nationellt och globalt via till exempel Internet gör det faktiskt möjligt för människor att flytta från stadens höga hyror och stress till utrymmet och lugnet på landsbygden och ha det som utgångspunkt i sitt arbete. Industrijobben minskar stadigt och i takt med det ofta även kravet att bo på platsen du arbetar. De jobb som ersätter industrijobben är många gånger inte plats-specifika på samma vis och kräver bara enstaka spridda behov av att träffa kunder och arbetskamrater öga mot öga. Kommer detta att innebära att fler personer kommer att söka sig till landsbygden i Sverige? I England kan man skönja en sådan trend. Det finns ett flertal TV-program där par och familjer får hjälp att hitta sitt drömboende på den engelska landsbygden. Det rör sig framförallt om par där barnen flyttat hemifrån eller barnfamiljer. Det ensamma paret ser sin chans att leva drömmen om ett lugnt liv på landet där de har en egen trädgård med grönsaksland och hönsgård. Barnfamiljerna väljer att flytta ut på landet för att de vill ge sina barn en lantlig uppväxt nära naturen med mycket utrymme i form av stor trädgård och omkringliggande natur. Gemensamt för dessa människor som flyttar från storstaden ut på landet är att de just kan sköta sina jobb på distans. Skulle detta vara ett möjligt scenario även i Sverige?

Daniel Unnis
Sundsvalls museum

Hitta i utställningen

Utställningen *Där ingen vill bo?* är utspridd i sju av museets rum på tre olika våningsplan. På kartan ovan hittar du i vilket rum och på vilket våningsplan de deltagande konstnärerna återfinns.

Rum 1 är det stora rummet i markplan.

Rum 2 ligger också det i markplan med ingång längst in till höger i rum 1.

Rum 3 ligger en trappa upp i byggnaden Barkassen.

Rum 4 och 5 ligger två trappor upp i byggnaden Barkassen.

Rum 6 och 7 ligger en trappa upp i byggnaden Skonerten.

INGELA HAMRIN

När mötet är något exotiskt och oväntat då vet man att man är på landsbygden. Alla har vi olika minnen och företeelser vi förknippar med landsbygden. För mig är det som Ingela Hamrin gestaltar i sin målning *Mötet* en sådan företeelse. Jag bodde i början av mitt bilägarliv i Jokkmokk. Närmaste stad var Gälleväri som låg tio mil norrut. Boden låg fjorton mil öster ut. För att ta sig någonstans alls var bil ett måste och att ha extraljus på bilen var självskrivet. Mötena med andra bilar var få och på vägen till Boden kunde det dröja flera mil mellan dem. Där och då var det inget jag tänkte på men när jag flyttade ner till Linköping insåg jag snabbt att dessa bilfärder i mörkret upplysta av bilens helljus plus fyra extraljus bara existerade på landsbygden. I Linköping kvittade det om jag åkte mot norr, söder, öst eller väst. Det var alltid en strid ström av mötande bilar på vägen som förvandlade mina extraljus till något dekorativt i bilens grill. Mötet var inte längre något överraskande och spännande utan något självklart och ointressant.

Ingela Hamrin växte upp i Indal några mil utanför Sundsvall. Hon är idag verksam i Stockholm men hennes bakgrund speglas tydligt i hennes konst. Motiven är hämtade från hennes närmaste omgivning och skildrar livet, människorna och miljön i det mindre samhället.

Daniel Unnis

LINDA LASSON

De stora fördelarna med mindre samhällen är närheten till varandra där alla känner alla och där alla också ställer upp för varandra. Ibland kan dock denna gemenskap bytas ut mot misstänksamhet och missunnsamhet. Starka oskrivna hierarkiska ordningar baserade på tex. hur länge någon bott på ett ställe kan göra att nyinflyttade möts med stark skepsis. Hur många har inte hört frasen "här hälsar vi minsann på varandra". Det som gör ett litet samhälle starkt kan också vara det som gör det svagt.

I Linda Lassons utställning möter drömmen om det lantliga hemmet ogästvänligheten mot den nyinflyttade. Vi människor grupperar oss gärna i olika konstellationer utifrån ett behov att känna gemenskap. Vi skapar ett vi och dom vilket gör det enklare att förhålla sig till vår omvärld. Detta sker oberoende av om du bor i en stor stad eller en liten by. Skillnaden är dock att i den lilla byn finns kanske bara en sådan gruppering och inkluderas du inte i den står du ensam. I serien *En trevlig liten by...?* gestaltar konstnären sin egen upplevelse av denna problematik.

Som kontrast till detta står bildsviten *Ett lantligt hem*. Där har konstnären valt ut fyra av de 37 teser Sven Olof Karlsson listar som kännetecknande ett lantligt hem och broderat den dröm om landsbygden som många söker då de flyttar dit.

Installationen *Där gröna björkar står* förmedlar olika människors positiva och negativa associationer till landsbygden. Vilka ord som är negativa respektive positiva är upp till betraktaren att bestämma. Lukten av koskit kan för en person vara det mest underbara medan andra avskyr det. Blomsterängen kan vara den ultimata representanten för lantligt liv medan någon annan bara förknippar den med allergibesvär. Ett ords betydelse förändras alltså beroende på vad det representerar för var och en av oss.

Daniel Unnis

WILLIAM EGGLESTON

William Egglestone är en av 1900-talets giganter inom fotografiet. Det moderna fotografiet av i dag har nog mer av Egglestone, än Cartier Bresson till sin karaktär. Tomhet, alienation och en ändlös känsla av ensamhet, mitt i den civiliserade världen, är ett genomgående tema hos Egglestone. Det finns ett vemod över hans bilder, en distress, där känslan är att om "jag bara väntar lite till" så kommer något hemskt, eller otrevligt att hända i bilden. Hans bilder är som frysta moment av en större händelsekedja. Snapshots, som är mellanakten i ett drama.

Även då det gäller film, litteratur och scenkonst har Egglestones märkligt opersonliga bildvärld haft avgörande betydelse. Inte minst färgerna. Kultserien Twin Peak, och flera av både Tarantinos och bröderna Cohens filmer hade inte sett ut som de gör utan inflytande från Egglestones forcerande bildvärld. Utan att det var meningen, så har även Egglestone som ingen annan av sina kollegor blivit rockens fotograf. Det nästan bortglömda powerrockbandet Big Stars albumomslag kommer aldrig bli bortglömda. Andra som har använt Egglestonebilder till sina omslag är till exempel Primal Scream, Derek Trucks och fler. Ofta från ett grodperspektiv, med skärpa och fokus, på det till synes oviktiga, placerar Egglestone den amerikanska verkligheten i ett södern och USA på bild. En del av USA som håller på att gå sönder då de "Old Ways" lämnar plats för den nya världen, traditioner och vanor kastas ut och de få människorna i Egglestones fotografier verkar ängsliga, avskurna och utanför.

Petter Österlund

OLOF ASTRUP-HÄLLQVIST

Olof Astrup Hellqvist, ser med vemodiga glasögon, på en romantisk tidsålder. Han återupptäcker sin ungdom och barndom genom bilder som sitter på de flestas näthinna. Ofta är målningarna en aning surrealistiska och inte sällan med ett fotografi som förlaga. Hans penseldrag är säkert och elastiskt. Han låter oss dock inte se originalet, utan presenterar en bild av händelser, filtrerade genom hans hjärna och hand. En tidens dimma ligger över bilden. Det är som om bilderna är på väg att upplösas, försvinna. Det är bilder av en tid och ett sätt av vara som snart bara finns i bilder på museer och i minnet på några äldre. Astrup Hellqvist arbetar även en del med perspektivförskjutning, att ställen vi återbesöker i vuxen ålder kan upplevas så mycket mindre än den värld och de föreställningar vi hade som barn. Trots det romantiska skimret så är hans konst fräsch och känns livsbejakande. För bakom de tidstypiska markörerna existerar den genuina glädjen av att vara hemma, att vara trygg. Känslor som vi alla eftersöker och som ofta besöker oss vid några tillfällen i vår ungdom. Tillfällen som klär vår hjärna med de värderingar om lycka och tillfredsställelse vi har.

Petter Österlund

MARIA BLOMBERG

Maria Blombergs målningar är förrädiska för den ouppmärksamme. Vid en första anblick kan de verka idylliska, gestaltandes en pitoresk landsbygd med röda hus, blomstrande ängar, lummiga trädgårdar, charmigt slitna utbyggnader och bilar från förr. För den utomstående är detta kanske till och med sinnebilden av ett lugnt liv på landet borta från stadens stress. Men för den som bor i det samhälle där många av husen ser ut så betyder det något helt annat. Den lummiga trädgården, den slitna ladan och den gamla bilen blir istället symboler för att ingen längre bor där och kan sköta om huset. Den slitna ladan är sliten på grund av bristande underhåll och den gamla bilen står där inte som ett fint inslag i miljön utan för att den slutade fungera för femton år sedan och ingen orkade flytta den. I vissa tavlor syns också skogsmaskiner som avverkar skog. Det absurda resultatet av detta är att människorna som bor där berövas den största tillgången de har nämligen närheten och tillgången till naturen. Istället uppstår den märkliga situationen att människor som bor i Sundsvalls centralort har större tillgång till skog än någon som bor tio mil in i landet och omges av kalhyggen.

Daniel Unnis

SUNE JONSSON

Farbror Viktor väst om sjön är på sätt och vis äldre än de andra 70-åringarna i min by, För han minns då han föddes. Så inleder Sune Jonsson sin bok *Byn med det blå huset*. Den världskända boken rullar sedan på i samma lakoniska, vemodiga anslag. Både bilder och texter är delikata. Små utsnitt ur en vardag som snabbt var på väg bort. Sune Jonsson var en förträfflig författare. Ändå är det som fotograf han är känd och själv såg han sig som etnograf, folklivsforskare.

Sune Jonsson är en svensk, norrländsk och västerbottnisk kulturskatt. Hans bilder smeker oss in i vemod och en tid då landet förändrades. Likt Astrid Lindgrens sagor så bejakar Sune Jonsson vårt arv och våra minnen. Sune Jonsson delar en egenhet med andra stora bildskapare. Han bryter aktivt mot ett antal fotografiska regler. Inte sällan är personerna placerade framför en vertikal kropp, till exempel en blomma, en dörrpost etc. En av de första saker man får lära sig på en fotoutbildning är att om du lutar dig mot ett träd och låter dig avfotograferas så kommer det tvådimensionella fotot att få det att se ut som om trädet växer ut ur ditt huvud, blir en förlängning av din kropp. Det här visste självklart Sune, men bröt mot regeln på ett ödmjukt och folkligt vis. Bildens berättelse, personen och det etnologiska värdet fick väga tyngre. Sune var en mycket noggrann människa, han lämnade inget åt slumpen. Vi presenterar en mindre genomgång av Sune Jonssons bilder i den här utställningen. Den är dessutom en del i det tvådelade projektet *Sune Jonsson vs Walker Evans*.

Petter Österlund

WALKER EVANS

Om vi skulle bilda vreden av John Steinbeck, så skulle nog många av oss använda Walker Evens fotografier. Depressionens USA luktar och blir fysiskt i Evens fotografier. Med ett lika lakoniskt anslag som Sune Jonssons, så träder de små människorna fram. De fattiga småbrukarna och de svarta i Evens bilder migrerade i massor vid den här tiden. De flyttade till det förlovade landet i Kalifornien eller till Chicago och Detroit. De tog med sig sin kultur och utvecklade i symbios med det nya hemmet mycket av den moderna populärkulturen. Ända är dessa personer bara en del av en redan existerande folkvandring. I området Evens fotograferade bodde 100 år tidigare bara jägare och samlare, indianerna. Människorna i Evens bilder, eller deras föräldrar var immigranter från Europa. Den svarta befolkningen var också främlingar på väg. Bara 70 år tidigare var deras förfäder slavar och kanske 150 år tidigare så var de också jägare och samlare, men på en annan kontinent. Walker Evens bilder tillhör delvis FSA projektet. Farm Security Administration, initierade ett projekt där en rad journalister och fotografer dokumentera depressionen. De åkte till den, på grund av naturliga klimatförändringar, allt torrare prärien i Kansas och Oklahoma. Sandstormar kända som Dust Bowls, rullade fram över prärien. Landet var även utmattat efter årtionden av ensidig skötsel. Här stöter FSA-fotograferna på de värst drabbade av den stora depressionen. Andra av FSA-fotograferna var tex Dorothy Lang och Jack Delano. Mening med projektet var att söka beskriva problemet för övriga USA och hjälpa befolkning att flytta till mer utvecklingsbara områden. Det är i den här kontexten vi får se Walker Evens tidlösa fotodokument.

Petter Österlund

CARINA KÅGSTRÖM

Oavsett vart i Sverige du befinner dig är landsbygden inte långt bort. Många av dess egenskaper går också igen oavsett geografisk hemvist men det finns också sådant som är unikt för vissa delar av landet. I Carina Kågströms teckningar stöter vi på både de allmänna och platsunika egenheter landsbygden kan stoltsera med.

Den som fötts och växt upp på ett ställe är oftast blind för de egenheter som särskiljer just deras samhälle. Oftast krävs det någon utifrån för att detta på ett tydligt sätt ska kunna identifieras och synliggöras. Det är först när någon från södra Sverige flyttar till Norrland som de norrländska egenheterna blir tydliga och vise verse. Carina Kågström har just den fördelen att komma utifrån och kunna titta på det mellannorrländska samhället och sätta fingret på sådant som skiljer oss från andra områden. Det kan vara små och stora saker, uttryck eller värderingar. På ett humoristiskt sätt synliggör hon egenheter och beteenden som de som är uppväxta här inte tänker på att de har.

Med ett lekfullt och nästan naivt bildspråk synliggör Carina allas våra egenheter, geografiskt specifika eller allmänna. Sådant vi kanske skäms för när det pekas ut för oss eller som gör oss stolta och ger oss en tydlig identitet.

Daniel Unnis

THOMAS HÅKKI ERIKSSON

Tomas Håkki Eriksson är något så unikt som en genuin ljungaverksbo. En relativt ung man som har flyttat tillbaka och valt att utgå med sin konst från sig själv och Ljungandalens postindustriella skelett. Ljungaverk var under stora delar av 1900-talet ett mycket expansivt område. Stockholms Superfosfat aktiebolag startade flera industrier. Dessutom fanns trävaruindustri, kraftverk, järnverk och mycket mer. En genuint industrialiserad dalgång, som också fick järnväg mycket tidigt (1878). Sundsvallsregionens industriella dalgång, på vägen mot storsjöområdet och atlanten. Samtidigt är Ljungandalen en mänsklig färdväg som är flera tusen år gammal. Det är den traditionella vägen västerut eller österut.

Håkki arbetar i den postindustriella kontexten. Fabriker och relaterade byggnader står kvar som skelett i landskapet. Gårdarna blir färre, vägarna sämre och samhällsfunktionerna stängs av, en efter en. Men samtidigt finns mycket värme, glädje och samhörighet. Det finns en stark vi-anda i en region som den här. Grannen flera km bort kan du besöka när du vill, kommunalrådet träffar du på kiosken och bara fantasin sätter gräns för det möjliga. Håkki har tagit fasta på landsbygdens möjligheter. Periferin är hans konstnärliga lunga. Inte sällan med den för svensk landsbygd typiskt amerikanska tvisten vi ser i bilar, kultur, jakt och musik.

Petter Österlund

VAR VILL VI BO?

Ofta vill ingen bo där de bor, utan är där av rent ekonomiskt skäl, oavsett om det är storstaden eller landsbygden. Ofta vill vi bo hemma, om vi har något hem. Vår längtan är ofta till en saga, dagar, veckor eller minuter under vår barndom, då minnet och händelserna fann en total symbios av glädje och trygghet. Vi jagar hela vårt liv efter det romantiska skimret som biföll oss vid något eller några få tillfällen. Det kan vara drömmen om torpet, landet, om en moppe eller en termos med kakao. Det kan vara en fest, en samvaro eller gathörnet där du först blev kär. Dit längtar vi och dit kan vi aldrig komma! Vi kan återskapa delar av det här, lajva och leka, men för de flesta av oss är den här tryggheten och minnenas fyrhorn ouppnåeligt. Detta gäller inte minst människor som har fått fly krig och svält, lämnat hus och hem. Så var vill vi bo? Den frågan har förmodligen lika många svar som det finns människor.

Vi människor är vandrare. Vi har rört oss runt hela jorden och etablerat oss. Flyttat in och flyttat ut. Kulturer har kommit och gått. I den industrialistiska fas som stora delar av det moderna Sverige är uppbyggt under har det framförallt handlat om expansion. Landet har fyllts med innehåll, byar, städer och verksamhet. Under de senaste 40 – 50 åren, har dock den postindustriella rationaliseringen av kapital, lett till en förändring av mönstret.

Samtidigt som våra storstäder växer så det knakar och samhället satsar stora summor på integrering av nysvenskar och svenskar i storstädernas bostadsområden, (med blandat resultat) så håller landsbygden på att avintegreras. Staten, makten, tar sin hand ifrån landsbygden, då vitala samhällsfunktioner upphör. Vägen blir inte lagad, bredbandet kommer inte, skolor, dagis och kommunikation försämras. Det är inte de fysiska arbetstillfällena som avgör om landsbygden kan leva utan hur långt eller nära den övriga världen är som avgör. Det är andra typer av arbete som kommer, där Internet och kommunikation är det viktiga.

När staten tar sin hand från dessa områden, lämnar dem därhän, så skapas grogrund för en känsla av ”vi och dem”. Det här är inget unikt svenskt fenomen. Gruvorna i Wales, stålarbetarna i Flandern, textilarbetarregionerna i England, kolgruvor i Appalacherna, för magra jordbruksområden i Oklahoma, listan kan göras lång, mycket lång på områden som demografiskt har förändrats. Även storstäder är utsatta, till exempel bilstaden Detroit. Alltid är det den lilla hen som har fått stå mitt i skottgluggen och försökt förstå varför hela hens värld förändras och till vilket syfte. Det är i det läget lätt att hitta syndabockar. Att söka orsaken i närområde eller regional politik. Det skapas en känsla av alienation och utanförskap, som givet är grogrund för politiska värderingar som vi inte vill ha.

Vi kan även välja att vända på steken. Dessa områden, med billigt boende, mycket natur, stor gemenskap och nästan familjära band mellan grannar flera km i mellan, kan vara ett incitament för stor kreativitet. Det är kanske därför som vi ofta ser hur dessa områden, givet det rätta stödet i form av i synnerhet kommunikation och tillgänglighet, ger näring åt stor mänsklig kreativitet. Gamla fabriker byggs om till allt från whiskeydestillerier till konsthallar. Musik, konst och litteratur frodas och som i exemplet Detroit, så återtar innebyggarna sin stad och odlar upp.

Vår utmaning måste vara att inte klamra oss fast vid förlorade händelser. Våga vara våghalsiga, se vår närhet och litenhet som en styrka. Många av konstnärerna i vårt program tar avstamp i det som har hänt och vänder det till något positivt. De vänder en negativ börda till en positiv last.

Petter Österlund
Sundsvalls museum

SEMINARIEDAGAR

10 September

Invandring - nya krafter, nya möjligheter

Stefan Fölster: Reform Institutet.

Lunchföreläsning 12-13

För skolor 14-15

Kvällsföreläsning 18-19.30

11 september

Sundsvall vs. Härnösand - möjligheter och omöjligheter.

Fred Nilsson: Kommunalråd Härnösand.

Lunchföreläsning 12-13

Negativ börda- positiv last. Landsortens möjligheter

Öppen paneldebatt. Medverkar gör:

Therese Bengard (S): (Kommunalråd Ragunda)

Gred Nilsson (S). Kommunalråd Härnösand

Reinhold Hellgren (C): Ordförande Kultur och Fritid Sundsvall.

Fler namn tillkommer.

Paneldebatt 14-16

12 September

Norrländ

Po Tidholm: Författare och journalist

Lunchföreläsning 12-13

För skolor 14-15

Kvällsföreläsning 18-19.30

13 september

Handbok för upptäcktsresande till landsorten

Thomas Håkki Eriksson: Konstnär

För skolor 10-11

Lunchföreläsning 12-13

För skolor 14-15

Kvällsföreläsning 19-20 (unga magasinet)

Från vecka 34 erbjuds visningar av utställningarna.

Ring och beställ på 060 191803 eller maila nils-bertil.eriksson@sundsvall.se

SUNDSVALLS MUSEUM